

Етнокультурний пласт Бориса Шведа (До дня народження письменника)

Небагатьом відоме ім'я письменника Бориса Шведа, який народився і виріс в м. Сарни. На жаль, не знайдемо його ім'я в енциклопедичних довідниках, мало його знають вчителі, краєзнавці Волині. Разом з тим повість "Поліщуки" - це твір, писаний життям, що відображає картини поліського села 20-30 років за часів Польщі, з широким описом обрядів, звичаїв, традицій. Як писав у передмові до книги, перевиданої у видавництві "Каменяр" у 1965 році, викладач Львівського університету Павло Ящук, "видавці високо оцінили цей твір. Бо його писала людина, яка не думала ввійти в літературу і, що найважливіше, не має в цьому напрямі ніяких претензій".

Народився письменник 10 липня 1906 року в сім'ї залізничного слюсаря. Крім Бориса, було ще п'ятеро дітей. Родовід Шведів започаткувався в Дубровиці. Батько. Григорій Семенович, любив столярувати, але в пошуках роботи став працювати на залізниці в Сарнах, що в той час тільки розбудовувалась. Мама, Тетяна Василівна, з родини Конончуків, де книга була у великому пошануванні в сім'ї. З раннього дитинства тягнулась до знань, хоча через бідність великої освіти не здобула. Любила вишивати, гаптувати. Мабуть, любов до мистецтва передала Борисові, бо ще маленьким хлопчиком любив малювати, особливо селянські хати, вирізати з дерева різноманітні фігурки, писати. Перший вірш написав у 9 років. Захоплювався стародавніми речами, їх походженням. Мав тягу до навчання, але, щоб отримати його, необхідно було мати великі кошти.

В родину часто приїздили селяни із сіл Тутович, Люхчі, Ремчиць, Яринівки. Це були своєрідні народознавчі студії, де Борис вивчав побут, звичаї й обряди поліського села. Частуючи селян, слухаючи їх розповіді, в пам'яті відкладав матеріал для майбутніх творів. Крім повісті "Поліщуки", Борис написав ще такі твори, як "Помста дочки" та "До ідеалістів". Але вони не були видані через війну.

В 1927 році письменника мобілізують до польської армії. Після завершення служби він повертається в Сарни, одружується, з сім'єю переїздить на Волинь, у Рожище, де працює спочатку помічником перукаря, а пізніше - перукарем.

Завдяки дружбі з місцевим адвокатом Володимиром Щебаруком, повість "Поліщуки" вийшла у 1938 році у видавництві "Дзвони" п'ятитисячним тиражем.

Особлива цінність цього твору в реалістичному зображенні життя і побуту селян-поліщуків. Тут широко описані різдвяно-водохрещенські, великодні традиції, звичаї поліщуків, пов'язані із святкуванням Юрія, Івана Купала. Особливо колоритно поданий міщанський ярмарок. Заслуговує на увагу використання поліщуками народних методів лікування, знахарства. В творі багато прислів'їв, приказок, легенд, порівнянь: "Життя - наче ступа: або ти його здереш, або воно тебе зітре", "Коб міг, то в ложці води втопив би", "Б'ємось, як тая риба у воді", "Що рок, то пророк", "В марцю, як у гарцю: то прохолодно, то знов булькоче", "... як перший майський ранок любить квітку в лузі".

В повісті багато розповідей діда, з яких діти дізнаються про істину життя, засновану на любові до Бога, рідних, пошануванні природи. "Не можна докучати пташині, не годиться, за це великий гріх від Бога", "Досить, дід то легенду про бузька розкаже, то про створення Богом світу, повчаючи дітей, як треба жити за принципами християнської моралі".

З давніх-давен поліщуки користувалися народними методами лікування, не знаючи лікарів, бо на це треба були великі гроші. Тому з усіма проблемами йшли до знахаки, яка прийме пологи, вроки зніме, замовить хворобу або вилікує зіллями. Бо "як на живуще їй (дитині) суджено, то житиме, а як на вмируще, то скорше вмре і не мучитиметься, як ото мучиться".

В різдвяно-водохрещенській обрядовості, описаній Б. Шведом, простежуються аграрно-магічні язичеські культи та християнські звичаї та обряди, пристосовані до

практичних потреб людини. Це - прогнози, ворожіння, поклоніння предкам з використанням обрядової каші.

В купальських обрядах характерним є комплекс охоронних заходів від нечистої сили. Чимало повір'їв та звичаїв у нашого народу пов'язані з русалками, які з'являються опівночі і заманюють в свої тенета людей, щоб залоскотати, занести в безмежні глибини вод

В народній обрядовості особливу роль відігравав весняний Юрій, який вважався захисником і покровителем землеробства, тваринництва, оберігачем полів та врожаю. Тому люди в цей день йшли до церкви, а потім брали пожитки та йшли на свої загони. їли, пили, а тоді з піснями качалися в житі. Багато повір'їв було пов'язано з Юрієм. Це прикмети з передбаченням погоди, врожаю.

Цікаво описано в повісті міський ярмарок, куди з'їжджались з усіх навколишніх сіл поліщуки. На продаж привозили все, що вирощували та виробляли у своєму господарстві. Ідуть кіньми, волами, йдуть пішки, несучи і везучи на продаж свою працю. На майдані розмаїття українських народних строїв, в які одягнуті селяни. Чути крик, вереск, гомін. Поміж возами крутяться цигани, діти, які хочуть чимось пожитись. Міщани прицілюються і завзято торгуються, аби купити дешевше. Так і намагаються один одного перехитрувати, обманути. Там ворожать, там грають в карти. Шинкарка наливає горілку, видурюючи вторговані гроші. Так і стараються більш спритні обманути простачків. Тоді чути плач, лайку, прокльони. Врешті, випивши могорич, селяни роз'їжджались по домівках.

Раїса ТИШКЕВИЧ